

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету мистецтв

 А.В. Соколова

« 16 » жовтня 2019 року

СИЛАБУС

Шифр і назва спеціальності	014 Середня освіта (Музичне мистецтво)
Назва освітньої програми	Музичне мистецтво в закладах освіти
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Цикл дисципліни	Професійної підготовки
Шифр за навчальним планом	1.2.1.10

ЕЛЕМЕНТАРНА ТЕОРІЯ МУЗИКИ І СОЛЬФЕДЖІО

Загальна кількість годин – 180
з них аудиторних – 72/24

кредитів – 6
позааудиторних – 108/156

Курс і семестр вивчення – 1курс, 1,2, семестри, 2-й курс, 3-й семестр

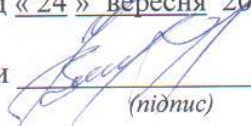
Силабус розроблений на підставі навчальної програми «*Елементарна теорія музики і сольфеджіо*» затвердженої на засіданні Вченої ради ХНПУ імені Г.С. Сковороди протокол № 6 від. « 29 » серпня 2019 року

Розробник силабусу: Донченко Л.І., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики мистецької освіти та диригентсько-хорової підготовки вчителя

Силабус затверджений на засіданні кафедри теорії і методики мистецької освіти та диригентсько-хорової підготовки вчителя

Протокол № 3 від « 24 » вересня 2019 року

Завідувач кафедри

(підпис)

В.В. Фомін

(прізвище та ініціали)

Схвалено науково-методичною комісією факультету мистецтв

Протокол № 2 від. « 8 » жовтня 2019 року

Голова

(підпис)

Васильєва О.В.

(прізвище та ініціали)

1. Інформація про викладачів навчальної дисципліни.

	ПІБ викладача кафедри (повністю)	Донченко Любов Іванівна
	Посада	Доцент кафедри теорії і методики мистецької освіти та диригентсько-хорової підготовки вчителя Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
	Науковий ступінь	Кандидат педагогічних наук
	Вчене звання	Доцент
	Наукові інтереси	Історія, теорія та практика музично-естетичної підготовки дітей та студентів; історія, теорія та практика підготовки соціально-педагогічних кадрів; мистецька освіта: історія, теорія та практика
	Навчальний корпус (адреса), № кабінету	Корпус на пров. Фанінському, 3, ауд. № 52
	Контактна інформація: № телефону, E-mail	Тел. +38-068-532-19-60 dlubov56@gmail.com

2. Політика навчальної дисципліни.

Викладач забезпечує викладання дисципліни «Елементарна теорія музики і сольфеджіо» на високому науково-теоретичному та методичному рівні відповідно до освітньої програми; дотримується педагогічної етики, моралі, поважає гідність студентів. Викладач розвиває у студентів самостійність, ініціативу, творчі здібності; проявляє гуманізм, толерантність та повагу до студентів, їхніх ціннісних орієнтацій і переконань, політичних симпатій, релігійних уподобань, власної думки; враховує індивідуальні нахили та здібності студентів, рівень інтелектуального та загальнокультурного розвитку, специфіку курсу навчання і майбутньої спеціальності; використовує партнерство як форму стосунків між викладачем і студентами, співпрацює у розв'язанні питань навчання; морально підтримує і стимулює студентські ініціативи; створює рівноправне і справедливе освітнє середовище.

Здобувач вищої освіти не пропускає лекції та семінарські заняття, про відсутність за поважних причин доводить до відома викладача заздалегідь; здає й захищає самостійні роботи та завдання у визначені терміни (за роботу, яка подається на перевірку викладачеві пізніше встановленого терміну буде зніматися 0,5 балів); регулярно переглядає лекційний матеріал; системно і регулярно працює з навчальною і науковою літературою.

Обов'язковою є присутність студента на модульному та підсумковому контролях.

Здобувач успішно навчається, якщо послідовно набирає кредити, необхідні для здобуття бажаного ступеня. Для цього потрібно, щоб накопичувальний бал був не нижче, ніж 60 за всіма курсами протягом кожного семестру й не менш 60 з основних курсів. Якщо накопичувальний бал нижче 60 балів, здобувач вважається неуспішним і може бути відрахований відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди (у новій редакції)»

3. Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни.

На вивчення навчальної дисципліни 1.2.10 Елементарна теорія музики і сольфеджіо відводиться 6 кредитів.

Пререквізити (Prerequisite) – дисципліни, що містять знання, уміння і навички, необхідні для засвоєння дисципліни, що вивчається: *основний музичний інструмент, постановка голосу, хорове диригування*.

Постреквізити (Postrequisite) – дисципліни, для вивчення яких потрібні знання, уміння і навички, здобуті після закінчення вивчення певної дисципліни: *історія зарубіжної музики, гармонія, аналіз музичних творів, історія української музики, основний музичний інструмент, методика музичного виховання, педагогічна практика, музично-педагогічний практикум з дитячого музичного виконавства, хоровий клас, постановка голосу.*

Програма нормативної навчальної дисципліни Елементарна теорія музики і сольфеджіо складена відповідно до освітньої програми підготовки фахівців першого «бакалаврського» рівня вищої освіти, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

4. Характеристика навчальної дисципліни.

Призначення навчальної дисципліни «Елементарна теорія музики і сольфеджіо» – базові знання з елементарної теорії музики і сольфеджіо, які є основою дисциплін музично-теоретичного циклу і сприяють розвитку важливих професійних компетенцій

Мета вивчення навчальної дисципліни «Елементарна теорія музики і сольфеджіо» – створення теоретико-практичної бази для засвоєння дисциплін музично-теоретичного циклу; формування вільної слухової орієнтації в музичному матеріалі, уміння слухати та сприймати музику в усіх її компонентах; формування у студентів навичок проектування власної роботи з дітьми та молоддю на основі ґрунтовної теоретичної підготовки; розвиток конкурентоспроможного фахівця, здатного до постійного самовдосконалення, виховання любові до професії педагога-музиканта.

Завдання вивчення навчальної дисципліни «Елементарна теорія музики і сольфеджіо» – формування фахових компетентностей вчителя музичного мистецтва; систематизація і деталізація відомостей про найважливіші елементи музичної мови; історико-теоретичне вивчення та практичне засвоєння ряду основних музично-теоретичних понять і явищ; формування у студентів навичок точного інтонування та визначення на слух елементів музичної мови; формування навичок вільного читання з аркуша (з урахуванням чистого інтонування та метро-ритмічної точності) різних одноголосних музичних прикладів; розвиток внутрішнього слуху (вчити визначати стиль та характер музичного прикладу без програвання його на інструменті, визначати мелодичні та ладові особливості, гармонічну мову, його ладотональні і темпові зміни, кульмінацію); формування навичок запису одноголосного та двоголосного диктанту; розвиток у студентів творчої ініціативи, творчих здібностей; розвиток красивого виразного співу, що тісно пов'язано з оволодінням прийомами правильного дихання та звукоутворення; формування у студентів творчих орієнтирів щодо майбутньої музично-педагогічної діяльності; забезпечення успішного засвоєння інших дисциплін музичного циклу.

Програмні результати навчання за дисципліною «Елементарна теорія музики і сольфеджіо»:

Сформовані компетентності	Результати навчання за дисципліною	Методи оцінювання	Методи навчання
Здатність застосовувати та використовувати професійно-профільовані знання і навички в навчальній та виховній роботі з дітьми та молоддю.	Знати: зміст та завдання «Елементарної теорії музики і сольфеджіо» як навчальної дисципліни; музичні стилі й жанри; специфіку музичної мови; основні поняття елементарної теорії музики й гармонії; план аналізу музичного тексту; план аналізу та запису музичного диктанту	Оцінювання викладачем, програмоване оцінювання, взаємоперевірка, самооцінка, колективне оцінювання.	Основні форми організації навчальної діяльності: практичні заняття, а також організація та контроль самостійної й індивідуальної роботи. Методи організації і проведення навчально-пізнавальної діяльності: –словесні (бесіда,

			розповідь, пояснення, діалог), наочні (слуховий аналіз музичного твору, музичний диктант), практичні (написання слухових, ритмічних та музичних диктантів, письмових слухових аналізів, письмова побудова ладів, акордів, інтервалів та акордових послідовностей із розв'язанням; аналіз фрагментів музичних творів щодо структури, музичного синтаксису, елементів музичної мови, ладових особливостей, відхилень, модуляцій, засобів розвитку тематичного матеріалу тощо
Здатність до перенесення системи фахових знань у площину навчального предмету «мистецтво» та «музичне мистецтво», структурування навчального матеріалу, проектування та організації власної діяльності. Здатність застосовувати елементи дослідницького пошуку (анотації до музичних творів, аналіз, розробка питань для анкетування, тестування) з метою підвищення ефективності мистецько-педагогічної діяльності. Здатність відчувати і демонструвати емоційну чутливість, рефлексію, ціннісне ставлення до творів мистецтва, здійснювати активне сприймання, запам'ятовування, збереження,	Вміти: визначати мету музично-педагогічної роботи та шляхи її досягнення; працювати з науково-теоретичними та інформаційно-методичними джерелами, узагальнювати та застосовувати знання і вміння у своїй практичній діяльності; здійснювати художньо-педагогічний аналіз музичних творів; аналізувати музичний твір з точки зору ладової системи, особливостей звукоряду (діатонічні чи хроматичні лади, відхилення, модуляції), типів викладу музичного матеріалу; використовувати навички володіння елементами музичної мови на клавіатурі, під час сольфеджування, та в письмовому вигляді; точно та чисто інтонувати; вільно читати з аркуша одноголосні та двоголосні	Описові, кількісні та комбіновані методи: при описових методах оцінка подається в текстовій формі, при кількісних і комбінованих використовуються шкали оцінок, які дають змогу кількісно виміряти різні рівні виконання робіт.	Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: – методи стимулювання інтересу до навчання – створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо), - емоційний вплив викладача, заохочення навчальної діяльності; – методи стимулювання обов'язку і відповідальності – роз'яснення значимості учіння, мети навчального предмета, пред'явлення навчальних вимог до вивчення предмета.

відтворення і художньо-педагогічне трактування змісту і смислу творів музичного мистецтва.	приклади з урахуванням метро-ритмічних складнощів; записати по слуху мелодію в будь-якому стилі та тональності; осмислено виконати вправи різного спрямування в певній тональності; по пам'яті відтворити певні засоби музичної виразності; самостійно оцінити художню значимість окремих творів та засобів художньої виразності в них; підібрати акомпанемент до заданої мелодії на фортепіано з використанням особливостей різних видів гармонії та фактури		
--	---	--	--

5. Зміст навчальної дисципліни.

Модуль 1. Діатоніка та хроматизм.

Тема 1.1 Метр, ритм, темп.

Часові відносини в музиці. Ритм і метр. Їх різновиди і підпорядкованість. Розмір. Особливі види ритмічного поділу і поєднання ритмічних рисунків. Паузи і групування тривалостей нот. Темп. Класифікація темпів. Значення ритму, метру й темпу в музиці. Зв'язок розміру, темпу, певних ритмічних фігур із жанрами.

Тема 1.2. Інтервали.

Назви інтервалів. Ступенева і тонова величина інтервалів. Мелодичні і гармонічні інтервали. Діатонічні інтервали. Консонанси, дисонанси. Прості і складені інтервали, їх обернення і розв'язання. Хроматичні інтервали. Інтервали мажору і мінору. Значення інтервалів у музиці. Їхня роль у побудові горизонталі (контури мелодії, плавний та стрибкоподібний рух) і вертикалі (інтервал як частина акорду)

Тема 1.3. Лад і тональність.

Лад. Мажорний і мінорний лади, їх різновиди. Тональність. Мажорні і мінорні тональності. Однойменні і паралельні тональності мажору і мінору. Кварто-квінтове коло тональностей. Діатонічні лади народної музики. Функціональні співвідношення ступенів мажорного і мінорного ладів. Головні і побічні ступені ладу. Виразні можливості ладу.

Тема 1.4. Акорди.

Загальне поняття про акорди. Різновиди акордів. Назви тонів акорду. Тризвуки, їх види та позначення. Основний вид акорду. Обернення тризвуків. Септакорди та їх обернення. Акорди в ладу, головні і побічні тризвуки ладу. Їх розв'язання. Септакорди в ладу, їх розв'язання і поєднання. Функціональне забарвлення акордів. Значення акордів у музиці, формоутворююча роль гармонії. Фонізм акордів.

Тема 1.5. Хроматизм і модуляція.

Хроматизм і альтерація. Ладова альтерація у мажорі і мінорі. Розв'язання альтерованих ступенів. Хроматичні інтервали та їх розв'язання. Характерні інтервали та їх розв'язання. Діатонічна спорідненість тональностей. Модуляція як засіб тонального розвитку музики. Відхилення. Співставлення. Тональний план твору.

Тема 1.6. Елементи музичного синтаксису.

Членування музичної мови. Музичний склад, види складу: одноголосся – монодія, багатоголосся: поліфонічний, гармонічний склад. Масштабно-тематичні структури. Мотив, фраза, речення. Музичний період і його різновиди. Мелодія, її характеристика, значення в музичному творі.

Музична тема. Засоби розвитку музичного тематизму.

Тема 1.7. Транспозиція і секвенція.

Транспозиція. Види і можливості транспозиції. Три види транспозиції: на інтервал, на хроматичний півтон, за допомогою зміни ключа. Секвенція. Її побудова, види та значення. Секвенції тональні і модулюючі. Мотив секвенції. Ланка секвенції.

Розподіл годин/тем за видами занять

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	денна форма						Заочна форма				
	усього	у тому числі					усього	у тому числі			
		аудитор	лекції	практич	лаборат	самост.р.		лекції	Практ.	лаборат	самост.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Модуль 1 Діатоніка та хроматизм.											
Тема 1. Метр, ритм, темп.	24	10		10		14	26		4		22
Тема 2. Інтервали.	24	10		10		14	24		2		22
Тема 3. Лад і тональність.	28	14		14		14	24		2		22
Тема 4. Акорди.	32	14		14		18	28		4		24
Тема 5. Хроматизм і модуляція.	24	8		8		16	26		4		22
Тема 6. Елементи музичного синтаксису.	24	8		8		16	26		4		22
Тема 7. Транспозиція і секвенція.	24	8		8		16	26		4		22
Разом за змістовим модулем 1	180	72		72		108	180		24		156
Усього годин	180	72		72		108	180		24		156

Лекції навчальним планом не передбачені

Теми практичних занять

№ п/п	Назва теми	Години	
1.	Метр, ритм, темп.	10	4
2.	Інтервали.	10	2
3.	Лад і тональність	14	2
4.	Акорди.	14	4

5.	Хроматизм і модуляція.	8	4
6.	Елементи музичного синтаксису.	8	4
7.	Транспозиція і секвенція.	8	4
	Разом	72	24

Основні форми роботи на практичних заняттях із «Елементарної теорії музики і сольфеджіо»: співи вправ, фрагментів вокальних і інструментальних творів, музичні диктанти, ритмічні диктанти, слуховий аналіз акордів, ладів, інтервалів, акордових зворотів у ладу, структури мелодичних уривків, модуляцій. З «Теорії музики» застосовуються письмові завдання на побудову інтервалів, акордів, ладів; аналіз фрагментів музичних творів щодо структури, музичного синтаксису, елементів музичної мови, ладових особливостей, відхилень, модуляцій, засобів розвитку тематичного матеріалу тощо.

Обов'язковою є самостійна робота, індивідуальні навчально-творчі завдання, тестові завдання.

6. Контроль і оцінка результатів навчання.

6.1. Види контролю.

Тематичний, модульний, семестровий.

Розрахунок рейтингових балів за видами контролю

№ п/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів за одиницю	Одиниць	Всього
1.	Відвідування практичних занять	1	10	10
2.	Робота на практичних заняттях	1	10	10
3.	Модульна контрольна робота	10	1	10
4.	Самостійна робота	1	1	20
5.	Індивідуальна навчально-дослідницька робота	10	1	10
6.	Іспит			40
Загалом:				100

6.2. Форми контролю.

Поточний контроль (усний та письмовий), самостійні роботи, оцінка за індивідуальне навчально-дослідне завдання, тестування (контрольна робота).

6.3. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота							Іспит	Загалом
Змістовий модуль № 1								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	40	100
8	8	9	9	9	9	8		

6.4. Критерії оцінювання знань студентів.

Оцінка **«Відмінно»** (90 – 100) ставиться за умови: студент в повному обсязі виконує навчальний план щодо відвідування практичних занять (не менше 90 %). Студент бездоганно володіє термінологією «Теорії музики», може роз'яснити їх сутність; володіє навичками побудови інтервалів, акордів, ладів, аналізу музичної мови; володіє слуховими даними для написання музичного диктанту; бездоганно здійснює слуховий аналіз, чисто інтонує при співі вправ, інтервалів, акордів; побіжно читає з листа; демонструє відмінну музичну пам'ять, здатен цілком самостійно засвоїти інформацію з різних джерел, логічно та творчо викласти її в усній формі; користується методами наукового пізнання художнього процесу (аналіз, виділення головного, порівняння за схожістю та відмінністю, класифікація, узагальнення, аргументація), здатен застосовувати набуті знання для вирішення професійних ситуацій.

Оцінка **«Добре»** (74 – 89) ставиться за умови: студент не зовсім точно орієнтується в поняттях з теорії музики, допускає невеликі неточності у визначеннях; пропускає знаки альтерації в музичному диктанті, допускає деякі ритмічні неточності; невеликі неточності в слуховому аналізі при визначенні інтервалів, акордів; припускається деяких помилок при інтонуванні інтервалів, акордів; при читанні з листа допускає деякі інтонаційні неточності.

Оцінка **«Задовільно»** (60 – 73) ставиться за умови: студент здатний самостійно відтворити значну частину навчального матеріалу теми, дати визначення понять та пояснити їх зміст на прикладах, але неправильно визначає розмір в музичному диктанті; робить помилки у визначенні інтервалів, акордів; допускає багато помилок при інтонуванні інтервалів, акордів; припускається інтонаційних і ритмічних помилок при читанні з листа

Оцінка **«Незадовільно»** (35 – 59) ставиться за умови: студент погано орієнтується у термінології, не може пояснити сутність теоретичних понять та визначень; робить великі помилки в написанні мелодійної лінії і метроритму в музичному диктанті; демонструє низький слуховий рівень при визначенні інтервалів, акордів та відсутність необхідних умінь і навичок читання з листа.

Оцінка **«Незадовільно»** (1 – 34) ставиться за умови: студент не в повному обсязі виконує навчальний план щодо відвідування практичних занять (менше 30 %). Студент не володіє слуховими даними для написання музичного диктанту, здійснення слухового аналізу, нечисто інтонує при співі вправ, інтервалів, акордів; не здатен прочитати музичний текст з листа.

Шкала виставлення оцінок

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. Самостійна робота.

<i>№ n/n</i>	<i>Назва теми</i>	<i>Години</i>	
1.	Метр, ритм, темп.	14	22
2.	Інтервали.	14	22
3.	Лад і тональність	14	22
4.	Акорди.	18	24
5.	Хроматизм і модуляція.	16	22
6.	Елементи музичного синтаксису.	16	22
7.	Транспозиція і секвенція.	16	22
	Разом	108	156

Зміст самостійної роботи студента і методичні вказівки щодо її виконання:

1. Поглиблене вивчення питань тем за методичними вказівками викладача.
 2. Систематичне опрацювання запропонованої основної та додаткової літератури з питань курсу.
 3. Систематична підготовка до практичних занять відповідно до запропонованих планів їх проведення (переліку питань). Підготовка до чистого, виразного виконання вивчених на пам'ять та по нотах вправ (одноголосся та двоголосся). Побудова і співи ладів, інтервалів, акордів, акордових послідовностей в ладу і від окремих звуків. Співи нескладних пісень з власним акомпанементом, спів романсів. Транспонування на інтервали мелодій. Добір акомпанементу до заданої мелодії. Аналіз структури мелодії, фрагменту музичного твору з точки зору ладової системи, особливостей звукоряду (діатонічні чи хроматичні лади, відхилення, модуляції), типів викладу музичного матеріалу;
 4. Самостійна підготовка до модульного контролю та заліку.
- У процесі підготовки за темами, що віднесені для самостійного опрацювання, студентам слід звернути особливу увагу на засвоєння зазначених ключових понять і термінів, самостійно оцінити художню значимість окремих творів та засобів художньої виразності в них. Студент повинен користуватися методами наукового пізнання художнього процесу (аналіз, виділення головного, порівняння за схожістю та відмінністю, класифікація, узагальнення, аргументація). Обов'язковим вважається ведення студентами робочого конспекту, який повинен містити розгорнутий або тезисний огляд питань, що віднесені для самостійного опрацювання, а також визначення ключових моментів та понять, музичний словник тощо.
- У процесі вивчення курсу для поточного контролю самостійної роботи студентів денної форми навчання та якості засвоєння ними матеріалу викладач використовує:
- опитування студентів під час практичних занять, перевірку робочих конспектів;
 - співбесіди за теоретичними темами, що вивчаються;
 - слухові і ритмічні диктанти;
 - завдання на побудову ладів, інтервалів, акордів, що спрямовані на практичну перевірку знання теоретичного матеріалу;
 - співи ладів, інтервалів, акордів та акордових послідовностей;
 - проведення поточного тестування та модульного контролю.

Екзамен з «Елементарної теорії музики і сольфеджіо» проводиться в усній і письмовій формах. Письмова форма проводиться на останньому занятті за графіком навчального процесу.

Приблизний варіант письмової роботи.

1. Переписати мелодію з правильним групуванням.
2. Транспонувати мелодію на заданий інтервал.
3. Побудувати від звуку вверх і вниз 6-8 акордів та інтервалів.
4. Побудувати у заданій тональності акордову послідовність.
5. Слуховий аналіз інтервалів, акордів, акордових послідовностей.
6. Музичний диктант.

На усному екзамені необхідно відповісти на питання білету, який включає :

1. Теоретичне питання з теми курсу.
2. Співи вивчених вправ (одноголосся і двоголосся), акордів, ладів, інтервалів, акордових послідовностей від звуків і в тональності.

3. Аналіз нотного тексту.

Приблизний список теоретичних питань

1. Прості метри й розміри.
2. Складні метри й розміри.
3. Синкопа та її різновиди.
4. Темп в музиці. Позначення темпів.
5. Мажорний лад, його різновиди.
6. Мінорний лад, його різновиди.
7. Лади народної музики.
8. Квінтове коло тональностей.
9. Інтервали та їх класифікація.
10. Обернення і розв'язання інтервалів.
11. Характерні інтервали.
12. Тризвуки та їх різновиди.
13. Септакорди та їх різновиди.
14. Обернення і розв'язання тризвуків та септакордів.
15. Хроматичні інтервали.
16. Модуляція і відхилення.
17. Період, його побудова. Прості форми в музиці.
18. Мелодія, її побудова, засоби розвитку.
19. Транспозиція, техніка її здійснення.

8. Список основної та додаткової літератури.

8.1. Основна література

1. Алексеев Б. Гармоническое сольфеджио. М.: Музыка, 1975. 167 с.
2. Драгомиров П. Сольфеджио. М.: Музыка, 1965. 60 с.
3. Ладухин Н.М. Одноголосное сольфеджио. М.: Музыка, 1988. 31 с.
4. Островский А.Л., Соловьев С.Н., Шокин В.П. Сольфеджио. М.: Советский композитор, 1969. 172 с.
5. Способин И. Сольфеджио – двухголосие и трехголосие. М.: Музыка, 1967. 91 с.

8.2. Додаткова література

1. Агажанов А. Курс сольфеджио, М.:Музыка, 1988. с.165
2. Агажанов А. Курс сольфеджио, вып. 2 . М.:Музыка, 1988. 223 с.
3. Вахромеева,Т. А. Справочник по музыкальной грамоте и сольфеджио [Текст] : учебное пособие для музыкальных школ / Т. А. Вахромеева. М. : Музыка, 2008. 87 с.
4. Сольфеджио [Ноты]. Одноголосие : учебное пособие для музыкальных школ с 1 по 7 класс / сост. : Б. Калмыков, Г. Фридкин. М.: Музыка. Ч. 1: Одноголосие. 2007. 174 с.
5. Сольфеджио [Ноты]=Двухголосие : учебное пособие для музыкальных школ с 1 по 7 класс / сост. : Б. Калмыков, Г. Фридкин. М.: Музыка. Ч. 2: Двухголосие. 2007. 110 с.
6. Способин И. Элементарная теория музыки. М.: Государственное музыкальное издание, 1963. 203 с.
7. Калугина М., Халабузарь П. Воспитание творческих навыков на уроках сольфеджио. Методическое пособие для ДМШ. М., 1987.
8. Ладухин Н. 1000 примеров музыкального диктанта. М.: Музыка, 1977. 136 с.
9. Фридкин, Г. А. Практическое руководство по музыкальной грамоте / Г. А. Фридкин. 11-е изд. М.: Музыка, 1988. 270 с.

10. Фридкин, Г. А. Чтение с листа на уроках сольфеджио [Ноты]: пособие для детских музыкальных школ / Г. Фридкин. М.: Музыка, 2007. 174 с
11. Юсфин А. Сольфеджио на материале советской музыки. Л.-М.: Советский композитор, 1975. 79 с.

Інтернет-ресурси

1. <http://www.wdl.org/ru/> — Світова цифрова бібліотека.
2. <http://www.europeana.eu/portal> — Європейська цифрова бібліотека.
3. <http://elib.nplu.org/collection.html?id=33> – Національна парламентська бібліотека України.
4. <http://www.ukrbook.net> – Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова».
5. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.
6. <http://korolenko.kharkov.com> – Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка.
7. <http://www.twirpx.com/files/art/music> – Музичне мистецтво-все для студента.
8. <http://pidruchniki.ws/> - Бібліотека українських підручників.